

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในตำบลกำแพง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด 2. เพื่อศึกษากระบวนการในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุในตำบลกำแพง โดยใช้หลักทฤษฎีเป็นแนวทางและ 3. เพื่อศึกษาภาวะสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในตำบลกำแพงที่ผ่านกระบวนการจัดการสุขภาพตามหลักทฤษฎีโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology Research) ได้แก่การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวางแผนและดำเนินการวิจัยมีดังนี้

1. ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. แผนการดำเนินงาน
6. ความเป็นนวัตกรรม
7. ฐานคิดงานวิจัย

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ศึกษาสถานการณ์ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในตำบลกำแพง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

1. สำคัญ มุ่งเน้นศึกษาเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นและดำเนินไปเกี่ยวกับปัจจัยด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในตำบลกำแพง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ศาสนา การศึกษา การสื่อสารและเทคโนโลยี ด้านระบบบริการสาธารณสุข ประกอบด้วย คุณภาพและประสิทธิภาพ

บริการสาธารณะและบริการเอกชน และด้านปัจเจกบุคคล ประกอบด้วย วิถีชีวิต พฤติกรรม ความเชื่อ พิธีกรรมและจิตวิญญาณ

2. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านผู้นำหมู่บ้าน พระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิภูมิปัญญาพื้นบ้านและผู้สูงอายุในตำบลกำแพงอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

3. เครื่องมือ ได้แก่ การสนทนากลุ่มการสัมภาษณ์ และการสังเกต

4. ระยะเวลาในการศึกษา เดือน ตุลาคม 2556

ตารางที่ 3 แผนการดำเนินงานระยะที่ 1

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้รับ
1. ค้นหาผู้ช่วยนักวิจัย และกลุ่มบุคคล ต้นแบบด้านการดูแล สุขภาพในชุมชน	กลุ่มอาสาสมัคร สาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้าน พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิภูมิ ปัญญาพื้นบ้าน และผู้สูงอายุ	การสอบถาม การสัมภาษณ์ การสนทนา กลุ่ม	เดือน ตุลาคม 2556	ผู้ช่วยนักวิจัยที่มี คุณสมบัติตามที่ ต้องการจำนวน 15 คน
2. ศึกษาสถานการณ์ ด้านสุขภาพของ ผู้สูงอายุในตำบล กำแพง อำเภอเกษตร วิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด	โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพ บ้านหนองอ่าง ผู้สูงอายุในตำบล กำแพง อำเภอ เกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จากจำนวน 12 หมู่บ้าน	ศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม การสนทนา กลุ่ม	เดือน ตุลาคม 2556	ข้อมูลด้านสุขภาพ ของผู้สูงอายุใน ตำบลกำแพง อำเภอ เกษตรวิสัย จังหวัด ร้อยเอ็ด

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้รับ
3. วิเคราะห์และสรุป บทเรียนร่วมกัน	นักวิจัย ผู้ช่วย นักวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้สูงอายุ	การศึกษา เอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนา กลุ่ม	เดือน ตุลาคม 2556	ข้อมูลด้านสุขภาพ ของผู้สูงอายุใน ตำบลกำแพง อำเภอ เกษตรวิสัย จังหวัด ร้อยเอ็ด

ระยะที่ 2 ศึกษากระบวนการในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนโดยใช้หลัก
พุทธวิธีเป็นแนวทาง ระยะเวลา 9 เดือน

1. สำคัญ มุ่งศึกษารูปแบบในการจัดการสุขภาพโดยการประยุกต์ใช้
หลักการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตตามพระไตรปิฎกทั้งนี้ให้ความสำคัญกับหลักอายุ
วัฒนธรรม 5 ผสมผสานกับความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญา
ท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ เป็นตัวเริ่มต้นจุดประกายความคิดโดยคนในชุมชนให้มีส่วน
ร่วมคิดร่วมทำในการเสริมสร้าง ดูแลสุขภาพกายได้ศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญาวิถีชีวิต
วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นหลัก

2. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลรัฐบาลกลุ่มอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้านผู้นำหมู่บ้าน พระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิภูมิปัญญาพื้นบ้านและผู้สูงอายุที่
เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังในชุมชนในตำบลกำแพง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ การสนทนากลุ่มการอบรมและการฝึกปฏิบัติ

4. ระยะเวลาในการศึกษา เดือนตุลาคม 2556 – เดือนมิถุนายน 2557

ตารางที่ 4 แผนการดำเนินงานระยะที่ 2

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้รับ
1. ศึกษาหลักพุทธธรรมที่จะนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดการสุขภาพผู้สูงอายุ	เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาล กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้าน พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิภูมิปัญญาพื้นบ้าน และผู้สูงอายุ	การศึกษา เอกสาร การสนทนา กลุ่ม	เดือน ตุลาคม 2556	กลุ่มผู้ช่วยนักวิจัย และกลุ่มบุคคลต้นแบบด้านการดูแลสุขภาพจำนวน 15 คน มีความรู้ความเข้าใจหลักพุทธธรรมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการสุขภาพผู้สูงอายุ
2. ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม วิถีวัฒนธรรมชุมชน	ทรงคุณวุฒิภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่างๆ และผู้เชี่ยวชาญ			
3. นำรูปแบบพุทธวิธีในการจัดการสุขภาพผู้สูงอายุไปใช้ในการฝึกอบรม	กลุ่มบุคคลต้นแบบด้านการดูแลสุขภาพ กลุ่มผู้สูงอายุ ในตำบลกำแพง	การอบรม ฝึกฝึก ปฏิบัติ	พฤศจิกายน 2556 ถึง เดือน มิถุนายน 2557	ได้ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตดีขึ้น

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้รับ
4. วิเคราะห์และสรุป บทเรียนร่วมกัน	นักวิจัยกลุ่มผู้ช่วย นักวิจัยกลุ่ม บุคคลต้นแบบ ด้านการดูแล สุขภาพ ผู้สูงอายุพระสงฆ์ ทรงคุณวุฒิผู้มี ปัญญาท้องถิ่น ด้านต่างๆ และ ผู้เชี่ยวชาญ	การ สอบถาม การสนทนา กลุ่ม	ธันวาคม 2556 เดือน มิถุนายน 2557	ได้ผลสรุปด้าน สุขภาพจากการใช้ รูปแบบพุทธวิธีใน การจัดการสุขภาพ ผู้สูงอายุ

ระยะที่ 3 ศึกษาสภาวะสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในตำบลกำแพงที่ผ่านกระบวนการจัดการสุขภาพตามหลักพุทธวิธี

1. สำคัญ มุ่งศึกษาพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในตำบลกำแพงที่ผ่านกระบวนการจัดการสุขภาพตามหลักพุทธวิธี
2. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้สูงอายุในตำบลกำแพง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เครื่องมือที่ใช้ศึกษา ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์และการสังเกต
4. ระยะเวลาในการศึกษา เดือน เมษายน – พฤษภาคม 2557

ตารางที่ 5 แผนการดำเนินงานระยะที่ 3

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้รับ
1. วางแผนการทำงาน	นักวิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย กลุ่มบุคคล ต้นแบบด้าน สุขภาพ พระภิกษุ และผู้สูงอายุ	การสนทนา กลุ่ม	กรกฎาคม 2557	แผนการดำเนินการ ศึกษาข้อมูล พฤติกรรมสุขภาพ ผู้สูงอายุที่ผ่านการ จัดการสุขภาพ สุขภาพตามหลัก พุทธวิธี
2. ศึกษาสภาวะ สุขภาพพฤติกรรม สุขภาพของผู้สูงอายุที่ ผ่านกระบวนการ จัดการสุขภาพตาม หลักพุทธวิธี	ผู้สูงอายุในตำบล กำแพง อำเภอ เกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด	การสังเกต การ สัมภาษณ์ การสนทนา กลุ่ม	กรกฎาคม 2557	ข้อมูลสุขภาพและ พฤติกรรมสุขภาพ ผู้สูงอายุที่ผ่านการ จัดการสุขภาพ สุขภาพตามหลัก พุทธวิธี
3. ถอดและสรุป บทเรียน	นักวิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย กลุ่มบุคคล ต้นแบบด้าน สุขภาพ พระภิกษุ ผู้สูงอายุ และ ผู้เชี่ยวชาญ	การสนทนา กลุ่ม แบบ ประเมินการ วิเคราะห์ ข้อมูล	กรกฎาคม 2557	บทสรุปเกี่ยวกับ สภาวะสุขภาพและ พฤติกรรมสุขภาพ ผู้สูงอายุที่ผ่าน กระบวนการ การ จัดการสุขภาพ สุขภาพตามหลัก พุทธวิธี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาสถานการณ์ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในตำบลกำแพง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชน

2. ศึกษา รูปแบบในการจัดการการสุขภาพของผู้สูงอายุโดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ตามพระไตรปิฎก ได้แก่ อายุวัฒนธรรม 5 ผสมผสานกับ ภูมิปัญญาดั้งเดิม ความเชื่อบนธรรมนิยมและวัฒนธรรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของชุมชน โดยใช้เครื่องมือการสอบถาม การสนทนากลุ่ม (Focus group) และการประชุมปฏิบัติการ (Workshop)

3. ศึกษาพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุที่ผ่านกระบวนการจัดการสุขภาพตามหลักพุทธวิธี โดยใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสังเกต (Observation) และแบบประเมิน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวิธีการเก็บข้อมูลไว้หลายวิธีด้วยกันกล่าวคือเริ่มต้นด้วยการศึกษาข้อมูลพื้นที่ร่วมกับชุมชนงานเก็บรวบรวมข้อมูลจากเวทีชาวบ้านพร้อมกับการสัมภาษณ์ข้อมูลผู้รู้และปราชญ์ชาวบ้าน ประการสำคัญ คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกรูปแบบผู้วิจัยเตรียมเทคนิคที่ใช้ในกระบวนการและพร้อมที่จะปรับเทคนิคที่เหมาะสมตามสถานการณ์

ในการเข้าถึงข้อมูล โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการพร้อมคณะผู้ช่วยนักวิจัย และในขณะเดียวกันชุมชนในฐานะที่เป็นทั้ง ผู้ให้ข้อมูล และเป็นผู้ช่วยเก็บข้อมูล ข้อมูลจากการเปิดเวทีประชาคมจะถูกบันทึกไว้ในฟลิปชาร์ท เมื่อสิ้นสุดเวทีประชาคมผู้วิจัยต้องถอดเนื้อหาจากฟลิปชาร์ท บันทึกไว้เป็นเอกสารทุกครั้ง การได้มาซึ่งข้อมูลประกอบด้วย

1. ข้อมูลจากกระบวนการเวทีประชาคม
2. ข้อมูลจากภาคสนาม
3. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับข้อมูลพื้นที่
4. ข้อมูลจากเอกสารองค์กรในท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ทั้งในระหว่างการเก็บข้อมูลและหลังการเก็บข้อมูล โดยการจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) คือนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาจำแนกตามประเภทและจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้โดยการเชื่อมโยงข้อมูลกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่ออธิบายผลการศึกษาซึ่งอยู่ในรูปการพรรณนาสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

1. ศึกษาเอกสารรวบรวมข้อมูลทฤษฎี และแนวคิดทฤษฎี เพื่อกำหนดกรอบการศึกษาวิจัยและวิเคราะห์ผลการศึกษา
2. การวิจัยภาคสนาม ประกอบด้วย
 - 2.1 การประชุมชี้แจง โครงการวิจัย เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นการสร้างกระบวนการวางแผนการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชน
 - 2.2 การสำรวจข้อมูลพื้นที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ ทรัพยากร วิถีความเป็นอยู่ เพื่อจัดทำแผนที่เดินดิน
 - 2.3 การสังเกตการณ์ โดยวิธีสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participatory Observation) โดยเข้าร่วมกับชาวบ้านในกิจกรรม พิธีกรรม ประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และการเข้าร่วมประชุมสัมมนา การจัดนิทรรศการ
 - 2.4 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นชาวบ้าน ผู้นำ ผู้รู้ในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งการสัมภาษณ์รายบุคคล และเป็นการสนทนากลุ่ม (Focus group)
 - 2.5 การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Meeting) ศึกษารวบรวมข้อมูลทั้งหมด มาสรุปจัดหมวดหมู่ เปิดประชุมแต่ละเรื่อง
 - 2.6 การจัดเวที การประชุมปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ต่างๆ ทั้งภูมิปัญญา และองค์ความรู้ทางวิชาการใหม่

แผนการดำเนินงาน

ตารางที่ 6 แสดงแผนการดำเนินงานวิจัย

ขั้นตอน	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้รับ
1. ศึกษา สถานการณ์ด้าน สุขภาพของ ผู้สูงอายุในตำบล กำแพง	ผู้ช่วยนักวิจัย บุคคล ต้นแบบด้านการดูแล สุขภาพ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านภูมิปัญญา ท้องถิ่น พระสงฆ์	แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และการสังเกต	เดือนตุลาคม 2556	ข้อมูลด้านสุขภาพ ของผู้สูงอายุใน ตำบลกำแพง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
2. ศึกษาและ พัฒนา กระบวนการใน การจัดการสุขภาพ ของผู้สูงอายุใน ตำบลกำแพง	ผู้ช่วยนักวิจัย บุคคล ต้นแบบด้านการดูแล สุขภาพ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านภูมิปัญญา ท้องถิ่น พระสงฆ์ ผู้สูงอายุและ ผู้เชี่ยวชาญ	การสนทนากลุ่ม การสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกต	เดือน พฤศจิกายน 2556	รูปแบบการจัดการ สุขภาพโดย ประยุกต์ใช้หลัก พุทธธรรมเป็น ผสมผสานกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่น แนวทาง
3. ศึกษาพฤติกรรม สุขภาพของ ผู้สูงอายุในตำบล กำแพงที่ผ่าน กระบวนการ จัดการสุขภาพตาม หลักพุทธวิธี	ผู้ช่วยนักวิจัย บุคคล ต้นแบบด้านการดูแล สุขภาพ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านภูมิปัญญา ท้องถิ่น พระสงฆ์ ผู้สูงอายุและ ผู้เชี่ยวชาญ	การสนทนากลุ่ม การสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตและ แบบประเมิน	เดือน กรกฎาคม 2557	ข้อมูลด้าน พฤติกรรมสุขภาพ ของผู้สูงอายุใน ตำบลกำแพง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ความเป็นนวัตกรรม

พุทธวิธีในการจัดการสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นนวัตกรรมทางสังคมที่มีลักษณะที่เป็น
กระบวนการในการเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุผู้ทรงคุณวุฒิด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นบุคคลต้นแบบด้าน
สุขภาพ พระสงฆ์ และผู้เชี่ยวชาญตลอดจนบุคคลทั่วไปได้นำความรู้หลักพุทธธรรม และ

ประสบการณ์ด้านการดูแลสุขภาพและการดำเนินชีวิตภายใต้บริบท สังคม เศรษฐกิจ ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อสร้างแนวทางที่เป็นทางเลือกในการจัดการสุขภาพของคนในชุมชนร่วมกันซึ่งคาดหวังว่าจะเกิดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ และเมื่อกลุ่มผู้สูงอายุมีวิถีสุขภาวะและพฤติกรรมดูแลสุขภาพที่ดีขึ้นก็จะทำให้ครอบครัวและชุมชนเข้มแข็งขึ้นและเป็นภาระของครอบครัว ชุมชนและสังคมน้อยลง

ฐานคิดงานวิจัย

การขับเคลื่อนพุทธวิธีในการจัดการสุขภาพผู้สูงอายุให้ความสำคัญต่อการประยุกต์ใช้แนวคิดจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเป็นหลัก หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี มีปัญญา และความขยันหมั่นเพียรหลักพุทธธรรม ได้แก่ อายุสละธรรม หรือ อายุวัฒนธรรม 5 ประกอบด้วย สัปายะการี คือ การทำความสะดวกสบาย แก่ตน สัปายะมัตตัญญู คือ การรู้จักประมาณในความสะดวกสบาย ปณิตะโกชี คือ การบริโภคอาหารที่ย่อยง่าย กาละจารี คือ การรู้จักเวลาทำให้เหมาะสมแก่เวลา และพรหมจารี คือ การประพฤติพรหมจรรย์ตามสมควร ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งในเบื้องต้นกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนงานผ่านฐานคิดว่า “ต้นรู้ดูแลสุขภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างสรรค์สังคมอย่างยั่งยืน”